

Numizmatika

EGY MAKÓI PÉNZLELET A 19. SZÁZAD KÖZEPÉRŐL

NAGY ÁDÁM

(Szeged, Móra Ferenc Múzeum)

1970. június 16-án pénzlet került elő Makón, a Hunyadi utca 16. sz. telken. Az utca páros oldalának ezen a szakaszán azóta több tizenöt lakásos OTP házat építettek fel. A régi házak szanálása után a területen szintegyengető, ill. az új házak alapjainál feltöltési munkákat végeztek. E munkák során a 16. sz. alatti régi ház döngölt agyag padlóföldjét és az alatta levő homokréteget 30—40 méterrel távolabbra kezdték elhordani. A földet többek között Tasi Mihály fuvarozta. Egy alkalommal — akkor még úgy vélte, földdel teli — letört szájú, széles nyakú, egyfülű vizeskantát is feldobott a kocsijára, amely a föld leszóródásakor éppen az épülő ház betonalapjához ütődött és széttört. Ekkor kerültek elő a pénzek, tulajdonképpen másodlagos helyről.

1. ábra. A pénzeket rejtő vizeskanta (Fotó: *Dömötör Mihály*).

Az építésen dolgozók egy vödörbe szedték össze a szerteszéjjel gurult érméket, az építésvezető pedig értesítette a József Attila Múzeum igazgatóját.¹ Az előkerülés és a hivatalos átadás közt eltelt rövid idő alatt azonban a sok érdeklődő körében kézenközön legalább 40—50 db pénz elkallódásával is kell számolnunk.² Leletünk így sajnos nem teljes, mégis szükségesnek tartjuk részletes ismertetését, mert több szempontból is bepillantást enged a 19. század közepének helyi gazdasági életébe.

Végeredményben összesen 1727 db pénz, zömében 20 krajcáros, néhány tallér és 20 krajcárnál kisebb értékű pénz került a makói múzeum leltárába a leletet rejtő cserépkorsóval együtt.³ A veretek között előforduló legutolsó évszám: 1848. A lelet részletes leírása a következő:⁴

Magyarország

Mária Terézia (1740—1780)

1.	tallér	1780	SK./B/P.D.	H.1680;	E.304.	1 db
* 2.	20 kr	1763	K—B	H.1699;	E.270.	5 db
3.	20 kr	1764	K—B	H.1699;	E.270.	6 db
4.	20 kr	1765	K—B	H.1699;	E.270.	8 db
5.	20 kr	1767	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308.	1 db
* 6.	20 kr	1768	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308.	2 db
7.	20 kr	1769	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308.	2 db
8.	20 kr	1770	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308.	1 db
9.	20 kr	1770	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308/a	1 db
10.	20 kr	1772	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308.	1 db
11.	20 kr	1773	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308/b	1 db
12.	20 kr	1774	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308/a	1 db
13.	20 kr	1774	B/EVM.—D.	H.1700;	E.308/b	1 db
14.	20 kr	1774	B/S.K.—P.D.	H.1701;	E.308/b	2 db
15.	20 kr	1775	B/S.K.—P.D.	H.1702;	E.309.	2 db
16.	20 kr	1777	B/S.K.—P.D.	H.1702;	E.309.	4 db
17.	20 kr	1778	B/S.K.—P.D.	H.1702;	E.309.	2 db
18.	20 kr	1779	B/S.K.—P.D.	H.1702;	E.309.	3 db
19.	20 kr	1780	B/S.K.—P.D.	H.1702;	E.309.	4 db
20.	20 kr	1780	I—B—I.V.	H.1706;	E.310.	4 db

Lotharingia Ferenc († 1765)

21.	tallér	1754	K—B	H.1787;	E.630.	1 db
22.	20 kr	(1767)1765	BB/EVM—D	H.1798;	E.730.	1 db
23.	20 kr	(1770)1765	BE/EVM—D	H.1798;	E.730.	2 db
* 24.	20 kr	(1771)1765	BF/EVM—D	H.1789;	E.730.	1 db
25.	20 kr	(1772)1765	BG/EVM—D	H.1798;	E.730.	1 db
26.	20 kr	(1773)1765	BH/EVM—D	H.1798;	E.730.	3 db

¹ E helyen is megköszönöm Dr. Tóth Ferenc kollegiális segítségét, amelyet a lelettel és annak feldolgozásához nyújtott.

² A Csongrád megyei Hírlap június 18-án adja hírül a leletet, az országos és a többi megyei lapok június 20-án. A kis hírek egyöntetűen 15 kilónyi, 1739 db pénzről szólnak. Egyedül a Népszava ír kb. 1800 db pénzt.

³ Makó, József Attila Múzeum, Numizmatikai leltárkönyv: 73. 1. 1.—73. 222. 1. A korszó száma 74.120.1. (tört. gyűjt.), adatai: magasság 27,6, fenékmérfő 12,8, legnagyobb átmérő 22,6, falvastagság 0,4 cm.

⁴ A meghatározáshoz használt irodalom és azok rövidítései:

E = *Eypeltauer, T.*, *Corpus Nummorum Mariae Theresiae*. Basel, 1973.

H = *Huszár L.*, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*. Bp. 1979.

Hahn = *Hahn, W. R. O.*, *Typenkatalog der Münzen der bayerischen Herzöge und Kurfürsten 1506—1805*. Braunschweig, 1971.

Her. = *Herinek, L.*, *Österreichische Münzprägungen*. Wien, 1970.

J = *Jaekel, P.*, *Die Münzprägungen des Hauses Habsburg 1780—1918*. Basel, 1967.

A lista tételszámai előtti csillag a képen is bemutatott pénzt jelöli.

Lotharingiai Ferenc († 1765)

27.	20 kr	(1774)1765	BI/SK—PD	H.1799;	E.730.	1 db
28.	20 kr	(1775)1765	BK/SK—PD	H.1799;	E.730.	1 db
29.	20 kr	(1776)1765	BL/SK—PD	H.1799;	E.730.	2 db
30.	20 kr	(1778)1765	BN/SK—PD	H.1799;	E.730.	1 db
31.	20 kr	(1779)1765	BO/SK—PD	H.1799;	E.730.	2 db
32.	20 kr	(1780)1765	BP/SK—PD	H.1799;	E.730.	3 db
33.	20 kr	1763	K—B	H.1797;	E.645.	2 db
34.	20 kr	1765	K—B	H.1797;	E.645.	2 db
35.	20 kr	1757	N—B	H.1800;	E.646.	2 db
36.	20 kr	1758	N—B	H.1800;	E.646.	3 db
37.	20 kr	1759	N—B	H.1800;	E.646.	2 db

II. József (1765—80—90)

38.	20 kr	1768	B/E.V.M—D	H.1839;	E.832.	1 db
39.	20 kr	1770	B/EVM—D	H.1839;	E.832.	2 db
40.	20 kr	1772	B/EVM—D	H.1839;	E.832.	1 db
41.	20 kr	1773	B/EVM—D	H.1839;	E.832.	1 db
42.	20 kr	1774	B/EVM—D	H.1839;	E.832.	1 db
43.	20 kr	1774	B/S.K.—P.D.	H.1840;	E.832/a	3 db
44.	20 kr	1774	B/S.K.—P.D.	H.1840;	E.832/b	1 db
* 45.	20 kr	1774	B/S.K.—P.D.	H.1840;	E.832/b	2 db
			(A köiratban: M·D·H·)			
46.	20 kr	1775	B/SK.—P.D.	H.1841;	E.833.	1 db
47.	20 kr	1776	B/SK.—P.D.	H.1841;	E.833.	3 db
48.	20 kr	1777	B/S.K.—P.D.	H.1841;	E.833.	3 db
49.	20 kr	1778	B/S.K.—P.D.	H.1841;	E.833.	2 db
50.	20 kr	1779	B/S.K.—P.D.	H.1841;	E.833.	2 db
51.	20 kr	1780	B/S.K.—P.D.	H.1841;	E.833.	4 db
52.	20 kr	1781	B	H.1877;	J.13.	11 db
53.	20 kr	1782	B	H.1877;	J.13.	4 db
54.	20 kr	1782	B	H.1880;	J.15.	6 db
55.	20 kr	1884	B	H.1880;	J.15.	5 db
56.	20 kr	1885	B	H.1880;	J.15.	11 db
57.	20 kr	1886	B	H.1880;	J.15.	18 db
58.	20 kr	1887	B	H.1880;	J.15.	36 db
59.	20 kr	1888	B	H.1880;	J.15.	14 db
60.	20 kr	1771	E/H—G	H.1846;	E.830.	2 db
61.	20 kr	1782	E	H.1881;	J.15.	1 db
62.	20 kr	1784	E	H.1881;	J.15.	1 db
63.	20 kr	1785	E	H.1881;	J.15.	1 db
64.	20 kr	1786	E	H.1881;	J.15.	2 db
65.	20 kr	1787	E	H.1881;	J.15.	1 db
66.	20 kr	1788	E	H.1881;	J.15.	2 db
67.	20 kr	1790	E	H.1881;	J.15.	1 db
68.	20 kr	1779	G/B—V	H.1845;	E.834.	2 db
69.	20 kr	1768	G/IB—FL	H.1843;	E.834.	1 db
70.	20 kr	1771	G/IB—FL	H.1843;	E.834.	1 db
71.	20 kr	1773	G/IB—IV	H.1844;	E.834.	1 db
72.	20 kr	1774	G/IB—IV	H.1844;	E.834.	1 db
73.	20 kr	1776	G/IB—IV	H.1844;	E.834.	1 db
74.	20 kr	1779	G/IB—IV	H.1844;	E.834.	1 db
75.	20 kr	1782	G	H.1882;	J.15.	5 db
76.	20 kr	1783	G	H.1882;	J.15.	2 db
77.	20 kr	1784	G	H.1882;	J.15.	2 db
78.	20 kr	1785	G	H.1882;	J.15.	1 db
79.	20 kr	1786	G	H.1882;	J.15.	3 db
80.	20 kr	1788	G	H.1882;	J.15.	1 db
81.	20 kr	1789	G	H.1882;	J.15.	6 db
82.	20 kr	1790	G	H.1882;	J.15.	2 db
83.	10 kr	1788	B	H.1887;	J.10.	1 db
84.	10 kr	1788	E	H.1888;	J.11.	1 db

II. Lipót (1790—1792)

* 85.	20 kr	1791	B	H.1913;	J.79.	14 db
86.	20 kr	1792	B	H.1913;	J.79.	5 ab
87.	20 kr	1791	E	H.1814;	J.79.	1 db
88.	20 kr	1792	E	H.1914;	J.79.	1 db
89.	20 kr	1791	G	H.1915;	J.79.	2 db
90.	20 kr	1792	G	H.1915;	J.79.	3 db

Ferenc (1792—1835)

91.	tallér	1822	B	H.1944;	J.190.	1 db
92.	tallér	1824	B	H.1944;	J.190.	2 db
93.	1/2 tall	1822	B	H.1956;	J.189.	1 db
94.	1/4 tall	1795	B (Németalföld részére)		Her.: 524.	1 db
* 95.	1/4 tall	1797	B (Németalföld részére)		Her.: 526.	3 db
96.	20 kr	1792	B	H.1965;	J.107.	6 db
97.	20 kr	1793	B	H.1965;	J.107.	1 ab
98.	20 kr	1794	B	H.1965;	J.107.	14 db
99.	20 kr	1795	B	H.1965;	J.107.	12 db
100.	20 kr	1796	B	H.1965;	J.107.	37 db
101.	20 kr	1802	B	H.1965;	J.107.	10 db
102.	20 kr	1803	B	H.1965;	J.107.	13 db
103.	20 kr	1804	B	H.1965;	J.107.	35 db
104.	20 kr	1805	B	H.1967;	J.153.	25 db
105.	20 kr	1806	B	H.1967;	J.153.	19 db
106.	20 kr	1808	B	H.1970;	J.161.	13 db
107.	20 kr	1809	B	H.1970;	J.161.	14 db
108.	20 kr	1811	B	H.1973;	J.173.	3 db
109.	20 kr	1813	B	H.1973;	J.173.	3 db
110.	20 kr	1814	B	H.1973;	J.173.	1 db
111.	20 kr	1815	B	H.1973;	J.173.	10 db
112.	20 kr	1818	B	H.1976;	J.188.	22 db
113.	20 kr	1820	B	H.1976;	J.188.	1 db
114.	20 kr	1821	B	H.1976;	J.188.	2 db
115.	20 kr	1822	B	H.1976;	J.188.	1 db
116.	20 kr	1826	B	H.1979;	J.196.	3 db
117.	20 kr	1827	B	H.1979;	J.196.	12 db
118.	20 kr	1828	B	H.1979;	J.196.	6 db
119.	20 kr	1829	B	H.1979;	J.196.	7 db
* 120.	20 kr	1830	B	H.1979;	J.196.	15 db
121.	20 kr	1833	B	H.1982;	J.213.	4 db
122.	20 kr	1833	B	H.1985;	J.217.	2 db
123.	20 kr	1834	B	H.1982;	J.213.	3 db
124.	20 kr	1834	B	H.1985;	J.217.	1 db
125.	20 kr	1835	B	H.1982;	J.213.	10 db
126.	20 kr	1835	B	H.1895;	J.127.	3 db
127.	20 kr	1794	E	H.1965;	J.107.	5 db
128.	20 kr	1795	E	H.1965;	J.107.	4 db
129.	20 kr	1796	E	H.1965;	J.107.	2 db
130.	20 kr	1797	E	H.1965;	J.107.	1 db
131.	20 kr	1803	E	H.1965;	J.107.	1 db
132.	20 kr	1804	E	H.1965;	J.107.	4 db
133.	20 kr	1805	E	H.1968;	J.153.	14 db
134.	20 kr	1808	E	H.1971;	J.161.	4 db
135.	20 kr	1810	E	H.1971;	J.161.	1 db
136.	20 kr	1811	E	H.1974;	J.173.	1 db
137.	20 kr	1812	E	H.1974;	J.173.	2 db
138.	20 kr	1813	E	H.1974;	J.173.	4 ab
139.	20 kr	1814	E	H.1974;	J.173.	6 db
140.	20 kr	1815	E	H.1974;	J.173.	6 db
141.	20 kr	1819	E	H.1977;	J.188.	1 db
142.	20 kr	1820	E	H.1977;	J.188.	1 db

Ferenc (1792—1835)

143.	20 kr	1821	E	H.1977;	J.188.	2 db
144.	20 kr	1822	E	H.1977;	J.188.	4 db
145.	20 kr	1823	E	H.1977;	J.188.	4 db
146.	20 kr	1824	E	H.1977;	J.188.	9 db
147.	20 kr	1825	E	H.1980;	J.196.	4 db
148.	20 kr	1826	E	H.1980;	J.196.	15 db
149.	20 kr	1827	E	H.1980;	J.196.	10 db
150.	20 kr	1828	E	H.1980;	J.196.	8 db
151.	20 kr	1829	E	H.1980;	J.196.	1 db
152.	20 kr	1830	E	H.1980;	J.196.	15 db
*153.	20 kr	1834	E	H.1983;	J.213.	1 db
154.	20 kr	1835	E	H.1983;	J.213.	7 db
155.	20 kr	1793	G	H.1966;	J.107.	2 db
156.	20 kr	1794	G	H.1966;	J.107.	1 db
157.	20 kr	1795	G	H.1966;	J.107.	6 db
158.	20 kr	1796	G	H.1966;	J.107.	4 db
159.	20 kr	1797	G	H.1966;	J.107.	2 db
160.	20 kr	1803	G	H.1966;	J.107.	6 db
161.	20 kr	1804	G	H.1966;	J.107.	8 db
162.	20 kr	1805	G	H.1969;	J.153.	1 db
163.	20 kr	1806	G	H.1969;	J.153.	1 db
164.	20 kr	1808	G	H.1972;	J.161.	2 ab
165.	20 kr	1809	G	H.1972;	J.161.	4 db
166.	20 kr	1812	G	H.1975;	J.173.	1 db
167.	20 kr	1814	G	H.1975;	J.173.	1 db
168.	20 kr	1815	G	H.1975;	J.173.	10 ab
169.	20 kr	1818	G	H.1978;	J.188.	5 ab
170.	20 kr	1820	G	H.1978;	J.188.	3 db
171.	20 kr	1827	G	H.1981;	J.196.	1 db

V. Ferdinánd (1835—48)

172.	20 kr	1837	B	H.2081;	J.250.	1 db
173.	20 kr	1838	B	H.2081;	J.250.	6 db
174.	20 kr	1838	B	H.2083;	J.244.	4 db
175.	20 kr	1839	B	H.2081;	J.250.	3 db
176.	20 kr	1839	B	H.2083;	J.244.	1 db
177.	20 kr	1840	B	H.2081;	J.250.	6 db
178.	20 kr	1841	B	H.2081;	J.250.	9 db
179.	20 kr	1842	B	H.2081;	J.250.	10 db
180.	20 kr	1843	B	H.2081;	J.250.	7 db
181.	20 kr	1844	B	H.2081;	J.250.	1 ab
182.	20 kr	1845	B	H.2081;	J.250.	2 db
183.	20 kr	1846	B	H.2081;	J.250.	2 db
184.	20 kr	1847	B	H.2081;	J.250.	1 db
185.	20 kr	1848	B	H.2081;	J.250.	2 ab
186.	20 kr	1937	E	H.2084;	J.244.	1 ab
187.	20 kr	1838	E	H.2084;	J.244.	4 ab
188.	20 kr	1839	E	H.2084;	J.244.	4 db
189.	20 kr	1840	E	H.2084;	J.244.	4 db
190.	20 kr	1841	E	H.2084;	J.244.	7 db
191.	20 kr	1842	E	H.2084;	J.244.	7 db
192.	20 kr	1843	E	H.2084;	J.244.	2 db
193.	20 kr	1844	E	H.2084;	J.244.	1 db

Szabadságharc (1848—49)

*194.	20 kr	1848	K—B	H.2092;	J.265.	2 db
-------	-------	------	-----	---------	--------	------

Erdély

Mária Terézia (1740—1780)

*195.	20 kr	1771	H.—G.	E.393.	1 db
196.	20 kr	1772	H.—G.	E.393.	1 ab
197.	20 kr	1772	H.—G.	E.393/a	1 db

Csehország

Mária Terézia (1740—1780)

198.	20 kr	1755	j.n.	E.101.	1 db
199.	20 kr	1757	j.n.	E.101.	2 db
200.	20 kr	1758	j.n.	E.101.	4 db
201.	20 kr	1760	j.n.	E.101.	1 db
202.	20 kr	1763	j.n.	E.101.	1 ab
203.	20 kr	1763	j.n.	(•BU•) E.105/a	1 db
204.	20 kr	1763	j.n.	(•BUR•) E.105/a	5 db
205.	20 kr	1764	j.n.	E.105/a	2 db
206.	20 kr	1765	j.n.	E.105/a	2 db
207.	20 kr	1769	CVG—A.K.	E.209.	1 db
208.	20 kr	1770	EVS—A.S.	E.211.	2 db
209.	20 kr	1771	EVS—A.S.	E.211.	3 db
210.	20 kr	1772	EVS—A.S.	E.211.	2 db
211.	20 kr	1774	EVS—I.K.	E.211.	2 db
212.	20 kr	1775	EVS—I.K.	E.211.	1 db
213.	20 kr	1776	EVS—I.K.	E.211.	1 db
214.	20 kr	1778	EVS—I.K.	E.211.	3 db
215.	20 kr	1779	EVS—I.K.	E.211.	2 db
216.	20 kr	1780	EVS—I.K.	E.211.	5 db
217.	10 kr	1766	j.n.	E.121.	1 db

Lotharingiai Ferenc (†1765)

218.	20 kr	1756	P—R	E.649.	1 db
------	-------	------	-----	--------	------

II. József (1765—80—40)

219.	20 kr	1767	EVS—A.S.	E.835.	2 db
220.	20 kr	1768	EVS—A.S.	E.835.	1 db
221.	20 kr	1771	EVS—A.S.	E.835.	2 db
222.	20 kr	1772	EVS—A.S.	E.835.	1 db
223.	20 kr	1774.	C/EVS—I.K.	E.835.	1 db
224.	20 kr	1776	C/EVS—I.K.	E.835.	2 db
225.	20 kr	1778	C/EVS—I.K.	E.835.	2 db
226.	20 kr	1780	C/EVS—I.K.	E.835.	2 ab
227.	20 kr	1783	C	Her.239.	3 db
228.	20 kr	1784	C	Her.240.	2 db

II. Ferenc (1792—1835)

229.	1/4 tall	1796	C	Her.528.	1 db
230.	20 kr	1797	C	Her.643.	2 db
231.	20 kr	1802	C	Her.644.	3 db
232.	20 kr	1803	C	Her.645.	6 db
233.	20 kr	1804	C	Her.646.	5 db
234.	20 kr	1805	C	Her.648.	2 db
235.	20 kr	1806	C	Her.702.	8 db
236.	20 kr	1808	C	Her.704.	2 db
237.	20 kr	1809	C	Her.705.	5 db
238.	20 kr	1815	C	Her.727.	3 db
239.	20 kr	1821	C	Her.757.	1 db
240.	20 kr	1827	C	Her.783.	1 db
241.	20 kr	1830	C	Her.794.	8 db

V. Ferdinánd (1835—1848)

242.	20 kr	1835	C	Her.224.	1 db
243.	20 kr	1838	C	Her.243.	1 db
244.	20 kr	1840	C	Her.245.	1 db

Ausztria

I. Lipót (1657—1705)

245.	XV kr	1661	G—H	Her.1006.	1 db
246.	tallér	1780	SF	E.193.	1 db
247.	20 kr	1754	j.n.	E.99.	1 db
248.	20 kr	1755	j.n.	E.99.	3 db
249.	20 kr	1756	j.n.	E.99.	3 db
250.	20 kr	1758	j.n.	E.99.	2 db
251.	20 kr	1763	j.n.	E.99.	3 db
252.	20 kr	1764	j.n.	E.99.	9 db
253.	20 kr	1765	j.n.	E.99.	19 db
254.	20 kr	1765	j.n. (Sziléczia)	E.104.	1 db
255.	20 kr	?	j.n.	E.99.	1 db
256.	20 kr	1770	A.—S.	E.210	2 ab
257.	20 kr	1773	A.—S.	E.210.	1 db
258.	20 kr	1774	I.C.—F.A.	E.207.	4 db
259.	20 kr	1775	I.C.—F.A.	E.207.	1 db
260.	20 kr	1776	I.C.—F.A.	E.207.	4 db
261.	20 kr	1777	I.C.—F.A.	E.207.	7 db
262.	20 kr	1778	I.C.—F.A.	E.207.	1 db
263.	20 kr	1779	I.C.—F.A.	E.207.	3 db
264.	20 kr	1780	I.C.—F.A.	E.207.	6 db
265.	20 kr	1767	I.C.—S.K.	E.207.	6 db
266.	20 kr	1768	I.C.—S.K.	E.207.	1 db
267.	20 kr	1769	I.C.—S.K.	E.207.	3 db
268.	20 kr	1770	I.C.—S.K.	E.207.	3 db

Mária Terézia (1740—80)

269.	20 kr	1771	I.C.—S.K.	E.207.	5 db
270.	20 kr	1772	I.C.—S.K.	E.207.	2 db
271.	20 kr	1773	I.C.—S.K.	E.207.	3 db
272.	20 kr	?	I.C.—S.K.	E.207.	1 db
273.	20 kr	1775	V.C—S.	E.210.	2 db
*274.	20 kr	1778	V.C—S.	E.210.	5 db
275.	10 kr	1768	C—K	E.212.	1 db

Lotharingiai Ferenc (†1765)

276.	20 kr	1758	G—R	E.643.	2 db
277.	20 kr	1755	H—A	E.648.	2 db
278.	20 kr	1756	H—A	E.648.	1 db
279.	20 kr	1758	H—A	E.648.	2 db
280.	20 kr	1759	H—A	E.648.	1 db
281.	20 kr	1765	H—A	E.648.	1 db
282.	20 kr	1755	W—I	E.642.	1 db
283.	20 kr	1757	W—I	E.642.	1 db
284.	20 kr	1763	W—I	E.642.	3 db
285.	20 kr	1764	W—I	E.642.	5 db
286.	20 kr	1765	W—I	E.642.	4 db
287.	XVII kr	1753	H—A	E.652.	1 db

II József (1765—80—90)

288.	20 kr	1767	A/I.C.—S.K.	E.825/b	1 db
289.	20 kr	1768	A/I.C.—S.K.	E.825/b	2 db
290.	20 kr	1769	A/I.C.—S.K.	E.825/a	7 db

II. József (1765—80—90)

291.	20 kr	1770	A/I.C.—S.K.		E.825/a	4 db
292.	20 kr	1780	A/C.I.—F.A.		E.826.	1 db
293.	20 kr	1781	A	Her.214.		5 db
294.	20 kr	1781	A	Her.215.		1 db
295.	20 kr	1782	A	Her.216.		5 db
296.	20 kr	1783	A	Her.217.		4 db
297.	20 kr	1784	A	Her.218.		4 db
298.	20 kr	1785	A	Her.219.		4 db
299.	20 kr	1786	A	Her.220.		6 db.
300.	20 kr	1787	A	Her.221.		10 db
301.	20 kr	1776	F/VC—S		E.829.	1 db
302.	20 kr	1778	F/VC—S		E.829.	2 db
303.	20 kr	1781	F	Her.253.		1 db
304.	20 kr	1785	F	Her.257.		2 db
305.	20 kr	1787	F	Her.259.		2 db
306.	20 lr	1788	F	Her.261.		2 db
307.	20 kr	1789	F	Her.262.		3 db
308.	20 kr	1772	H/S.—C.		E.828.	1 db
309.	20 kr	1773	H/S.—C.		E.828.	1 db
310.	20 kr	1787	H	Her.277.		1 db
311.	20 kr	1788	H	Her.278.		1 db
312.	20 kr	1789	H	Her.279.		1 db
313.	10 kr	1770	A/C.—K.		E.836.	1 db

II Ferenc (1792—1835)

314.	tallér	1820	A	Her.305.		1 db
315.	tallér	1822	A	Her.307.		1 db
316.	1/2 tall	1829	A	Her.440.		1 db
317.	20 kr	1792	A	Her.627.		1 db
318.	20 kr	1793	A	Her.628.		1 db
319.	20 kr	1802	A	Her.629.		3 db
320.	20 kr	1803	A	Her.630.		13 db
321.	20 kr	1804	A	Her.679.		14 db
322.	20 kr	1805	A	Her.680.		4 db
323.	20 kr	1806	A	Her.693.		47 db
324.	20 kr	1808	A	Her.695.		31 db
325.	20 kr	1809	A	Her.696.		13 db
326.	20 kr	1810	A	Her.697.		26 db
327.	20 kr	1811	A	Her.715.		19 db
328.	20 kr	1812	A	Her.716.		2 db
329.	20 kr	1813	A	Her.717.		2 db
330.	20 kr	1814	A	Her.718.		11 db
331.	20 kr	1815	A	Her.719.		19 db
332.	20 kr	1817	A	Her.740.		9 db
333.	20 kr	1818	A	Her.741.		10 db
334.	20 kr	1918	A	Her.742.		12 db
335.	20 kr	1820	A	Her.743.		8 db
336.	20 kr	1821	A	Her.744.		2 db
337.	20 kr	1822	A	Her.745.		4 db
338.	20 kr	1823	A	Her.746.		8 db
339.	20 kr	1824	A	Her.747.		6 db
340.	20 kr	1825	A	Her.775.		9 db
341.	20 kr	1826	A	Her.776.		8 db
342.	20 kr	1827	A	Her.777.		12 db
343.	20 kr	1828	A	Her.778.		17 db
344.	20 kr	1829	A	Her.790.		7 db
345.	20 kr	1830	A	Her.791.		6 db
346.	20 kr	1831	A	Her.799.		16 db
347.	20 kr	1832	A	Her.801.		24 db
348.	20 kr	1834	A	Her.803.		1 db
349.	20 kr	1806	D	Her.686.		1 db

II. Ferenc (1792—1835)

350.	20 kr	1809	D	Her.708.	2 db
351.	20 kr	1796	F	Her.659.	1 db
352.	20 kr	1797	F	Her.660.	1 db
353.	20 kr	1803	F	Her.661.	3 db
354.	20 kr	1804	F	Her.662.	1 db

V. Ferdinánd (1835—1848)

355.	20 kr	1836	A	Her.223.	1 db
356.	20 kr	1839	A	Her.229.	3 db
357.	20 kr	1840	A	Her.230.	2 db
358.	20 kr	1841	A	Her.231.	2 db
359.	20 kr	1842	A	Her.232.	1 db
360.	20 kr	1843	A	Her.233.	1 db

Lombard—Velece

II. Ferenc (1792—1835)

361.	tallér	1818	V	Her.339.	1 db
362.	20 kr	1818	V	Her.774.	5 db
363.	20 kr	1832	M	Her.818.	1 db
364.	10 kr	1818	V	Her.867.	1 db

V. Ferdinánd (1835—1848)

365.	20 kr	1842	M	Her.269.	1 db
------	-------	------	---	----------	------

Nürnberg

Lotharingiai Ferenc (†1765)

*366.	20 kr	1756	L./M.—F.		1 db
367.	20 kr	1763	S.—F.		1 db
368.	20 kr	1764	S.—R.		1 db
369.	20 kr	1765	S.—R.		1 db
370.	20 kr	1765	S.—R.		1 db
371.	20 kr	?	S.—R.		1 db

II József (1765—80—90)

372.	20 kr	1766	S.—R.		2 db
373.	20 kr	1767	S.—R.		1 db

Lotharingiai Ferenc (†1765)

374.	20 kr	1761	?/S./N./F.		1 db
------	-------	------	------------	--	------

Bajorország

III. József Miksa (1745—1777)

375.	tallér	1767	A	Hahn 331.	1 db
376.	20 kr	1763	A	Hahn 327.	2 db
377.	20 kr	1765	A	Hahn 327.	1 db
378.	20 kr	1766	A	Hahn 327.	1 db
379.	20 kr	1767	A	Hahn 327.	5 db
380.	20 kr	1769	A	Hahn 327.	1 db
381.	20 kr	1770	A	Hahn 327.	1 db
382.	20 kr	1755	j.n.	Hahn 298.	1 db
383.	20 kr	1763	j.n.	Hahn 299.	4 db
384.	20 kr	1764	j.n.	Hahn 299.	1 db
385.	20 kr	1766	j.n.	Hahn 299.	1 db

III. József Miksa (1745—1777)

386.	20 kr	1767	j.n.	Hahn 299.	3 db
387.	20 kr	1768	j.n.	Hahn 299.	1 db
388.	20 kr	1769	j.n.	Hahn 299.	3 db
*389.	20 kr	1773	j.n.	Hahn 299.	3 db
*390.	20 kr	1776	j.n.	Hahn 299.	3 db
391.	20 kr	1777	j.n.	Hahn 299.	1 db
392.	10 kr	1770	j.n.	Hahn 295.	1 db
393.	10 kr	1774	j.n.	Hahn 295.	1 db
394.	10 kr	1775	j.n.	Hahn 295.	3 db

Károly Teodor (1777—1799)

395.	20 kr	1778	A	Hahn 379.	2 db
396.	20 kr	1780	A	Hahn 379.	1 db
397.	20 kr	1793	A.S.	Hahn 391.	1 db
398.	20 kr	1779	j.n.	Hahn 342.	2 db
399.	20 kr	1781	j.n.	Hahn 342.	1 db
400.	20 kr	1782	j.n.	Hahn 342.	2 db
401.	20 kr	1787	j.n.	Hahn 342.	1 db
402.	20 kr	1798	j.n.	Hahn 342.	1 db

IV. József Miksa választófejedelem (1799—1805)

403.	20 kr	1805	j.n.	Hahn 424	1 db
------	-------	------	------	----------	------

IV. József Miksa király (1805—1825)

404.	20 kr	1809	j.n.		1 db
------	-------	------	------	--	------

Bayreuth

Frigyes (1735—1769)

405.	20 kr	1761	C.L.R.		1 db
406.	20 kr	1762	C.L.R.		2 db
407.	20 kr	1763	C.L.R.		1 db
408.	20 kr	1764	?		1 db
409.	20 kr	?	C.L.R.		1 db

Frigyes Christian (1763—1769)

410.	20 kr	1763	C.L.R.		2 db
411.	20 kr	1764	C.L.R.		4 db

Frigyes Christian (1763—1769)

412.	20 kr	1765	C.L.R.		3 db
413.	20 kr	1765	C.L.R.		1 db
			I.A.S.		
414.	20 kr	1765	E rozetta S		2 db
415.	20 kr	1766	E rozetta S		4 db
416.	20 kr	1768	I.C.E.		1 db
417.	20 kr	1768	R rozetta E		1 db
418.	20 kr	1765	S		1 db

Baden—Sausenberg

Károly Frigyes (1738—1811)

419.	20 kr	1764	S		1 db
------	-------	------	---	--	------

Bamberg**Ádám Frigyes (1757—79)**

420.	20 kr	1764	M—P	1 db
421.	20 kr	1767	M—P	1 db
422.	20 kr	1791	M—P	1 ab
423.	20 kr	1765	M/W/P	1 db
424.	20 kr	1766	M/W/P	1 db
425.	20 kr	1768	R/M/W/P.	1 db

Brandenburg—Ansbach**Sándor (1757—91)**

426.	20 kr	1766	K/S/K	1 db
427.	20 kr	1764	S	1 db
428.	20 kr	1765	S	2 db
429.	20 kr	1765	S	3 db
430.	20 kr	1761	j.n.	3 db
431.	20 kr	1762	j.n.	2 db
432.	20 kr	1763	j.n.	3 db
433.	20 kr	1765	?	1 db
434.	20 kr	1766	?	1 db

Fulda**VIII. Henrik (1759—1788)**

435.	20 kr	1763	N.D.	2 db
------	-------	------	------	------

Mainz**Imre József (1763—1774)**

436.	20 kr	1765	F—B	1 db
------	-------	------	-----	------

Nassau—Weilburg**Frigyes Vilmos (1788—1816)**

437.	$\frac{1}{2}$ tall	1809	L	1 db
------	--------------------	------	---	------

Pfalz—Sulzbach**Károly Teodor (1742—1777)**

438.	20 kr	1763	A.S.	1 db
------	-------	------	------	------

Pfalz—Zweibrücken**IV. Cristian (1735—1775)**

439.	20 kr	176?		1 db
440.	10 kr	1764	M	1 db

Salzburg**Hieronimus (1771—1803)**

441.	20 kr	1776	M	1 db
442.	20 kr	1777	M	1 db
443.	20 kr	1780	M	1 db
444.	20 kr	1781	M	1 db
445.	20 kr	1788	M	1 db
446.	20 kr	1775	?	1 db

Ferdinánd (1803—1816)

447.	20 kr	1806	M	1 db
------	-------	------	---	------

Szász—Coburg—Saalfeld

I. Ernő (1806—1844)

*448.	20 kr	1812		1 db
-------	-------	------	--	------

Worms

János Frigyes (1763—1768)

449.	20 kr	1765	EG/G—M	1 db
450.	20kr	1765	?/G—M	1 db

Württemberg—Stuttgart

Károly (1737—1793)

451.	20 kr	1764		1 db
452.	20 kr	1765		1 db
*453.	20 kr	1767		1 db

Frigyes (1797—1816)

454.	20 kr	1808	I.L.W.	2 db
455.	20 kr	1810	I.L.W.	1 db

Vilmos (1816—1864)

456.	20 kr	1818	W.	1 db
------	-------	------	----	------

Würzburg

György (1795—1802)

457.	20 kr	1795	W/M—M	2 db
------	-------	------	-------	------

Makón eddig négy újkori, zárt pénzlelet került elő: kettő egészen korai, a 16. század végéről,⁵ kettő pedig újabbkori, a 19. századból való.⁶ A korai leletek, amelyek kevés magyar pénzt és többségben lengyel vereteket tartalmaztak, a török elleni felszabadító hadjáratokkal lehettek összefüggésben, záródásuk 1593 és 1595.

A 19. századi leletekben majdnem pontosan fele-fele arányban fordulnak elő a magyar és idegen pénzek. Nem vehetjük azonban egyértelműen idegennek az osztrák, az osztrák tartományok, Csehország és Erdély vereteit, hiszen azok mint a Habsburg birodalom részeinek hivatalos fizetőeszközei a birodalomban mindenütt törvényesek voltak.

A jelenleg tárgyalt lelet fele magyarországi verdéből került ki (881 db = 51%), a másik fele majdnem teljes egészében a birodalom többi részéből (720 db = 41,5%). A lelet egy tizedét sem kitevő külföldi pénzek a különböző kisebb-nagyobb német pénzkibocsátóktól került Makóra (126 db = 7,3%). Így tehát leletünk 92%-ban (1601 db) a Habsburg birodalom pénzeit tartalmazza. Összevetve a korábbi leletekkel az összetétel mindenképpen a kereskedelmi tevékenység irányának, terének a megváltozását mutatja. Ez tapasztalható egyébként országosan is.⁷

⁵ Numizmatikai Közlöny (a továbbiakban: NK) 1910. 135. (104 db); és NK. 1924—25.44. (505 db) mindkettőt *Harsányi Pál* közölte.

⁶ NK. 1944. 57. Közli: *Huszár L.* A közlemény összesen 645 db pénzt jelez, de a leírásban csak 618 db-ról esik szó. Az utolsó év helyesen: 1828.

⁷ *Kazimir S.*, Nemesfémkereskedelem, pénzforgalom és a pénz árának alakulása a XVI. századi Magyarországon. Bp. 1972. KSH házi soksz. *Mérei Gy.*, A Magyar Királyság külkereskedelmi piaci viszonyai 1790—1848 között. Századok, 1981. 475, 481.

I. Tábla:

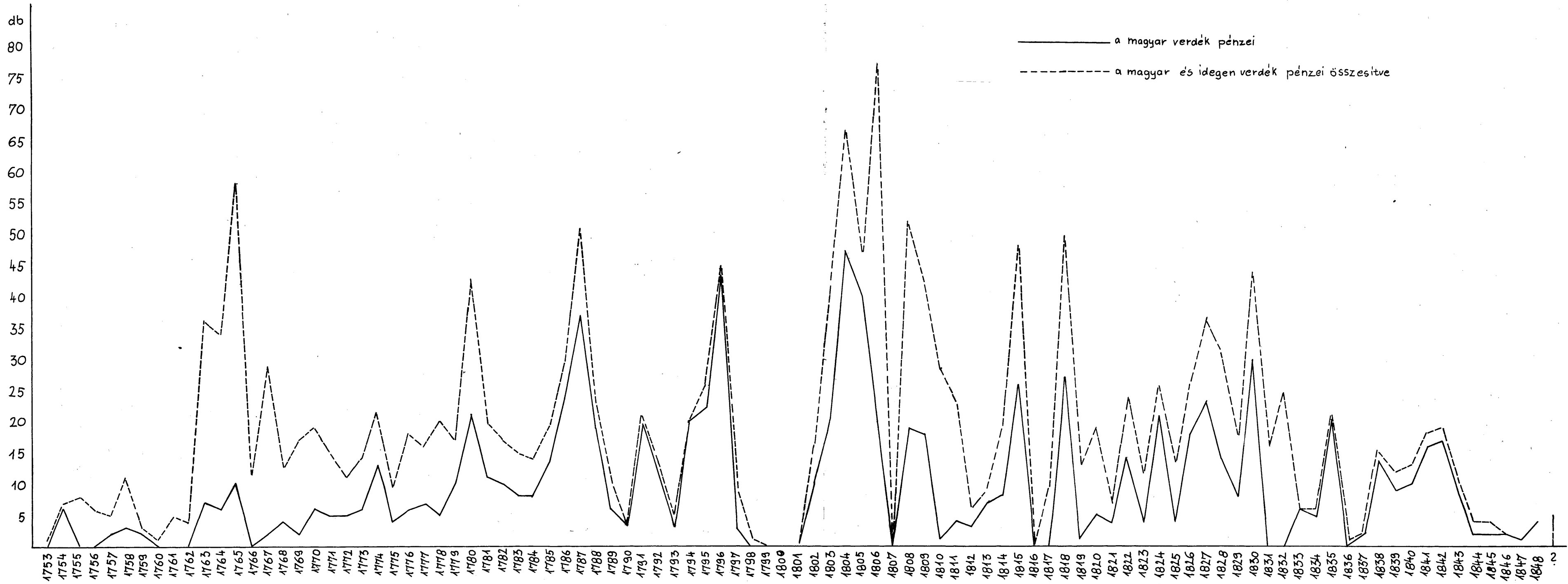
1. Magyarország, Mária T. 20 kr 1763 KB; 2. Mária T. 20 kr 1768 B/E. V. M. — D; 3. Lotharingiai F. 20 kr 1771/1765/BF/EVM — D; 4. II. József 20 kr 1774 B/SK — PD; 5. II. Lipót 20 kr 1791 B; 6. Ferenc 1/4 tallér 1797 B (Németalföld számára); 7. Ferenc 20 kr 1830 B; 8. Ferenc 20 kr 1834 E; 9. Szabadságharc 20 kr 1848 K. B.; 10. Erdély, Mária T. 20 kr 1771 H. G.

II. Tábla:

11. Csehország, Mária T. 20 kr 1775 EVS. — I. K.; 12. Szilézia, Mária T. 20 kr 1778 V. C. — S;
 13. Nürnberg, Lotharingiai F. 20 kr 1756 L./M. — F; 14. Bajorország, III. József Miksa 20 kr 1776;
 15. Bayreuth, Frigyes Christian 20 kr 1768 I. C. E; 16. Szász—Coburg, I. Ernő 20 kr 1812; 17.
 Württemberg, Károly 20 kr 1767.

(Fotó: Nagy Á.)

2. ábra. Magyar, ill. magyar és idegen pénzverdék pénzei.

Táblázatba foglalva a számszerű adatok még szemléletesebben mutatják a lelet összetételét:

	tallér	1/2 tallér	1/4 tallér	20 krajcár	XVII kr	XV kr	10 kr	össz. db.	%
<i>Magyarország</i>	5	1	4	869			2	881	51
<i>Erdély</i>				3				3	0,1
<i>Csehország</i>			1	109			1	111	6,4
<i>Ausztria</i>	4	1		596	1	1	3	606	35
<i>Bajorország</i>	1			46			4	51	3
<i>Egyéb</i>		1		73			1	75	4,3
össz.:	10	3	5	1696	1	1	11	1727	100

Ha a lelet pénzeinek évenkénti darabszámát (egy egység 1 db 20 krajcáros pénz), egyúttal összesített krajcárértékét grafikonra vetítjük, akkor azt láthatjuk, hogy ez a kisebb fajta vagyon két periódus pénzeit tartalmazza, talán két időszakban is gyűlt össze: 1754—1798, majd három év szünet után 1802—1848-ig. (2. ábra) Az egész leletet tekintve az évi átlagos szaporulat 18 db pénz, azaz 6—10 konvencióos forint közötti érték. Az első szakasz 44 éve alatt ez a szám átlag 15 db, 5—7 forint; a második szakaszban 46 év alatt átlag 22 db, 8—11 forint között.

Az első időszakban 1780-ig az idegen veretű pénzek vannak többségben, különösen a kiemelkedő 1763—1765-ös esztendőkből. 1763—1767 között jelentős számban találhatók a leletben Bajorországból származó pénzek. Az egyéb idegen, főképpen dél-német pénzkibocsátóktól való pénz is erre az időre koncentráliódik. Néhány bajor, slazburgi és egy würtzburgi pénz akad a periódus végéről is, ill. Bajorország, Nassau—Weilburg, Salzburg, Szász—Coburg és Württemberg egy-egy darabbal a második periódusban még feltűnik.

A második időszakban, de már 1781-től az évenkénti döntő többség végleg a magyarok javára fordul. Azonban néhányszor, éppen a kiugró években 1806, 1808, 1810 és 1811-ben itt is az idegen, ez esetben kizárólag az osztrák pénzek túlsúlya figyelhető meg.

Az összetételen kívül természetesen jellemző a leletben az előforduló legkorábbi évszám is. Esetünkben az 1754. évet kell a kezdetnek tekintenünk, amelyet egy magyar tallér és egy osztrák 20 krajcáros képvisel. Nem zavarhat benünket e szempontból I. Lipót XV krajcáros 1661-ből, sem Lotharingiai Ferenc XVII krajcáros 1753-ból. Ezek csupán adalékkul szolgálnak ahhoz, hogy még a 19. század közepén is előfordultak és a forgalomban elfogadtak esetleg jóval korábbi pénzeket, nyilván azok ezüstértékének megfelelően.

Az 1753-as XVII krajcáros tulajdonképpen nemcsak év szerint áll közel az 1754-hez. Tudjuk ugyanis a pénzen látható Andráskereszt jelből, hogy azt már egy

⁸ Az 1750. november 7-i rendelet: *Miller zu Aichholz., V.—Lochr, A.—Holzmair., E. Österreichische Münzprägungen 1519—1938. Wien, 1948. 251.* (a továbbiakban: *Miller*) — Itt kell megjegyezni, hogy Mária Terézia 1746. február 11-i rendelete alapján az összes kiverendő pénz felét férje Lotharingiai Ferenc nevével, képével és német-római császári címével verték. Aranyak azonban Körmöcbányán csak Mária Terézia, Bécsben csak Ferenc császár számára készültek. Az 1766. július 21-i rendelet után a pénzek 1/3—1/3 részét Mária Terézia, elhunyt férje Ferenc és a császári trón örököse, II. József nevével és képmásával kellett elkészíteni. Ferenc 1765-ben meghalt, de pénzeit 1780-ig

korábbi rendelet alapján az 1754-től hivatalossá lett pénzrendszer szerint verték.⁸ Az 1754-ben érvénybe lépő konvenciósi pénzrendszer⁹ külső és belső tulajdonságaira nézve tipikus pénzei adják leletünk majdnem teljes egészét. Nem lehet véletlen az sem, hogy a másik 19. századi makói lelet kezdő éve is szintén 1754.

A pénztörténeti korszakhatár kezdetét jelentő rendelet 1753 szeptemberében jelent meg, amikor Mária Terézia egyezséget kötött Bajorországgal egységes pénzláb használatára. Az egyezséghez kapcsolódott több német pénzkibocsátó, viszont a bajorok hamarosan kiléptek. Ez volt az ún. konvenciósi pénzláb alapja. Az e rendeletek szerint vert pénzek azonos értékben, egységes súlyban és ezüstfínomságban 1754-től egészen 1857-ig érvényben voltak. Tiszta formában csak Ausztriában maradt fenn ilyen hosszú ideig, itt is rövid megszakítással (1811—16).¹⁰ Leletünk időhatára: 1754—1848, pontosan a konvenciósi pénzrendszer időszaka.

A megegyezés nemcsak az országok közötti nemesfémvándorlást szelídítette, hanem lényegesen egyszerűsítette a kereskedelmi forgalomban ekkor használatos sokféle valóságos és számítási pénz különböző értékével való számolást. Ennek révén lett az összes fémpénz — az aranyak kivételével — tallértől a garasig egy pénzrendszer szerves része.¹¹ A konvenciósi tallér értéke 120 krajcár volt, a féltalléré, azaz a forinté 60 krajcár. Így a valóságosan kivert pénz értéke megegyezett a már korábban használt számítási egységgel is. A tallérnál és a forintnál kisebb váltópénzek sorában a jó közép értékű 20 krajcárosok igen népszerűek voltak, a forgalomban legjobban használhatók:¹² a lelet 98 %-át (1696 db) teszik ki.

Feltűnő, hogy a leletben a veretek többsége nagyon jó állapotú, sok közülük szinte verdefényes. Meghatározhatatlanul kopott darab egy sincs, mindössze az évszám kérdéses öt esetben. A lelet egészének szép, éles vereteit áttekintve sok utalás olvasható ki a pénzverdék korabeli technikai színvonaláról. 1830-ig sok apró változatot lehet megfigyelni, bár a mintákat még központilag készítették és küldték szét Bécsből. Az éremképet különböző előre elkészített részletekből állították össze esetenként (külön a portrét, babér és pálma koszorút, értékjelzést, címert, betűket stb.) s ez sok kis, jellegében eltérő változatot eredményezett. 1830 után a verdékben alkalmazott újítások segítségével szabályos, egyenletes lapkavastagságú, egyforma pénzek kerültek forgalomba.¹³

A lelet részletes vizsgálata során így érkezünk el a záró év kérdéséhez, amely legtöbb esetben — mint most is — sok további kérdést vet fel. Ebben a leletben négy darab 1848-ból származó magyar típusú 20 krajcáros van: kettő latin, kettő magyar körirattal. Mindkét latin köriratú pénz nagyon kopott, sőt mindkettőn fülelés nyomai láthatók. A magyar köriratúak közül csak az egyik kopott. Mindezek utalnak az

továbbra is verték verdékként és címletekként szabálytalan elosztásban és ellenőrizhetetlen mennyiségben. A verdejel utáni még egy betű a különböző éveket jelzi folyamatosan. *Jeszenszky G.* Lotharingiai Ferenc császár magyarországi pénzverése. NK.1924—25. 6. — Mária Terézia 1766. augusztus 26-i utasítása szerint a pénzekben a verdejelen kívül betűjellel kell feltüntetni a pénzverő tisztek nevét is. *Eypeltauer* 24—25.

⁸ Az egyezség és rendelete 1753. szeptember 21-i keltű. *Miller* 254. Ezt a rendeletet 1754. január 1-én módosították, amely lényegében az 1750. évi rendelet újra érvényesítése volt. *Miller* 255.

¹⁰ *Kőhegyi M.*,—*Nagy Á.*, Pénz- és gazdaságtörténeti adatok Mária Terézia korából. Kecskemét, 1975. *Cumania I.*, Bács-Kiskun megyei Múzeumok Közleményei 107—108. (a továbbiakban: *Kőhegyi—Nagy*). *Krasznai K.*, Pénzrendszerek és szövetségeik a XIX. században. Az Érem, 1979/2. 14—23. (a továbbiakban: *Krasznai*).

¹¹ *Kováts F.* Forint krajcár. Az Érem, 1922. 3—4. 19—20.

¹² *Bakonyi* [Szentgáli] Károly, Magyar veretű konvenciósi húszasok és tízesek. Az Érem, 1928. 22—23.; *Kőhegyi—Nagy* 114.

¹³ *Gohl Ö.* Adatok pénzverdéknek technikai felszerelésének történetéhez. NK. 1903. 10.

elrejtés feltételezhető idejére. Mindent összevetve a pénzeket az 1848—1851 közötti időszakban rejthette el tulajdonosa.

Az előkerült pénzek által adott években uralkodó Habsburg királyok mindegyike veretett magyar típusú pénzeket a többi típussal megegyező: latin körirattal. Magyar köriratú pénzeket először az 1848. március 15-i forradalom révén megalakult Batthyány-kormány bocsátott ki. Az első felelős magyar pénzügyminiszter, Kossuth Lajos már április 20-án intézkedett, hogy „magyar köriratú pénzverő minták metszeszenek, s mihelyt készen lesznek, a magyar pénz azokkal veressék.”¹⁴ A bécsi kamara ugyan nehezményezte Kossuth önállóságát, tiltakozott is ellene, mégis a május 11-i kamara grófi rendelet a magyar pénzügyminisztériumi leirat alapján elismeri, tudomásul veszi: a magyar dukátok, a 20 és 10 krajcárosok verését.¹⁵ Az ilyen típusú 20 krajcáros tehát legkorábban 1848 májusában hagyhatta el a körmöcbányai verdét.

Egy másik adat szerint 1848. április 25—december 8. között a körmői pénzverő 1 380 000 db ezüst húszast (bizonyára latin és magyar köriratút vegyesen, összesen 460 000 forint értékben) küldött a pesti pénzváltó hivatalnak. Ez az összeg teljes egészében a Kereskedelmi Bankba került a forradalom kiadásainak fedezésére kibocsátott papírpénzek ércalapjául.¹⁶ A más úton forgalomba került pénzek makói megjelenéséig bátran számolhatunk néhány hónapot. A pénzek esetünkben tapasztalható kopása miatt feltételeznünk kell akár egy-két éves kését is. A szabadságharc leverését követő két évben nem jelent meg nemesfémpénz csupán 1851-ben, egy sorozat rézpénz. A pénzek tehát legkorábban 1848 ősztől, télén, de inkább 1849-ben kerülhettek földbe. Az említett okok miatt azonban elképzelhető az 1850. vagy 1851. évi elrejtés is.

Megjelent ugyan még egy magyar 6 krajcáros ezüstpénz 1849 májusában a hasonló értékű osztrák veret mintájára,¹⁷ de nagyon kevés készült belőle, a forgalomból hamarosan eltűnt.¹⁸ Leletünk válogatott összetételébe nem illenek bele az apró váltópénzek, amelyekből korábban is volt szép számmal.

A szabadságharc zajos eseményei közepette egyébként is, mint minden hasonló esetben a nemesfémpénzekon kívül az összes fémpénz eltűnik az emberek kezén. 1848—49-ben is a napi kisebb-nagyobb forgalmat papírpénzekkel bonyolították egyre jobban akadozva, mert hiányzott a kis címletű váltópénz, s mert egyre csökkent a bankók iránti bizalom. Bizonytalan volt azok ezüstre való átválthatósága.¹⁹ 100 forint ezüstért eleinte 101, majd 108, 125 forintot kellett bankjegyekben adni.²⁰ Az elrejtés okait természetesen magyarázhatjuk a korabeli eseményekkel, pénzügyi viszonyokkal.

Makón tulajdonképpen különösebb harci esemény nem történt. Viszont földrajzi helyzete miatt állandó részese volt a déli országrészeket nyugtalanító szerbek elleni csatározásoknak — csapatösszevonások, átvonulások — különösen 1849 januárjától március végéig.²¹ A hivatalos lap február közepén olyan támadásról is hírt ad,

¹⁴Faragó M., A Kossuth-bankók kora. Bp. é.n. 35. (a továbbiakban: Faragó).

¹⁵Huszár L., Fémpénzverés az 1848/49-i szabadságharc idején. NK. 1959—60. 53. (a továbbiakban: Huszár).

¹⁶Ungár L., Magyarország pénzügyei 1848—49-ben. Századok, 1936. 621.

¹⁷Közlöny, hivatalos lap, Debrecen, 1849. január 14. 1. sz. 2. és 1849. január 23. 8. sz. 27.; Huszár 54.

¹⁸Faragó 244.

¹⁹Faragó 22—46.; De éreztethette hatását még a két század eleji (1811, 1816) papírpénz devalváció is. B. Nánási Éva, Az osztrák papírpénz-kibocsátás áttekintése. Az Érem, 1979/1. 26—31.

²⁰Faragó 136—137, 178, 222, 256.

²¹Giday K., Makó története az 1848/49-es szabadságharcban. Klny. az 1948. évi Csanádi Kalendáriumból. Makó, 1948. 7.

amely Újszegedet fenyegette.²² A fegyverletétel előtt augusztus 4-én hagyták el a várost a magyar csapatok, az osztrákok pedig még aznap bevonultak.

Az újkori pénzletek jelentőségének egyik fő erőssége, szemben a korábbi leletekkel, hogy az elrejtés körülményeire és az elrejtő személyére vonatkozóan bizonyos mértékig közelebbi és megbízhatóbb adatokat lehet felkutatni. Ez a lelet a város egyik belterületi telkén került elő. Makóról először Giba Antal mérnök készített részletes felmérést. Lerajzolta a telkek határait, jelezte a rajtuk levő épületeket s egy külön könyvbe azonosító számmal beírta a tulajdonos nevét.

A Hunyadi u. 16. szám alatti telek akkoriban még „L” alakban lenyúlt az ún. Nagyér felé. Az általános telekaprózódások révén ebből később csak az „L” betű hosszabbik szára maradt meg egykori tulajdonosának, Oláh Mihálynénak; az a rész, ahol a minket érdeklő ház állott.²³ Az asszony 1821-ben, bizonyára férje halálakor, örökölte a vagyont és bekerült Oláh Mihály házasság helyett az adózók sorába.²⁴ Az örökös 1 harmadosztályú ház, 6 kapás szőlő (564 □-öl) és 2 kapás káposztásföld (188 □-öl) után fizetett adót: hadiadó 43 krajcár, háziadó 1 forint 3 krajcár, összesen 1 forint 46 krajcár. 1841-ben már csak a háza van meg és mindössze 58 krajcár adót fizetett.²⁵ Az 1847/48-as összeírás szerint 35 krajcárt adózott, ebből 7 krajcár hadiadó, valamint ekkor nem csak egy háza, hanem egy fia is van.²⁶

A következő adat már az újonnan felvett telekkönyvből származik, 1851-ből. Eszerint az egyszobás ház tulajdonosa Ambrus Ferenc és neje Balogh Julianna, akik azt Oláh Mihálynétól vették 650 váltóforintért.²⁷ Az elmondottakból az tünik kézenfekvőnek, hogy a pénzeket Oláh Mihályné rejtette el úgy, hogy abban benne volt az eladott földek ára s még a ház ára is. Amennyire az összeírásokból következtetni lehet, az özvegy vagyoni helyzete nem indokolja még ekkora vagyonka összegyűjtését sem másképpen, hiszen egészen kevés adót fizetett, jövedelme is kevés lehetett.

Az előkerült pénzlet összértékét 594 forint 30 krajcárnak számíthatjuk. Természetesen pontosabb összeget kapnánk, ha ismernénk a különböző idegen és nem konvencióes értékű pénzek átszámítási gyakorlatát, az erre vonatkozó részletes rendelkezéseket. A számunkra pillanatnyilag fontos időszakból csupán egy 1755-ből származó tételes pénzértékelési rendelet ismert.²⁸ Nem tudjuk hitelesen érzékeltetni azt az országosan és helyileg is változó, tetemes ázsiót sem, ami az ezüstpénzekért járt 1848—49-ben (12—25%) és az ezt követő szűk esztendőkből leletünk záródásáig, legkésőbb 1851-ig. A lelet pénzei azonban szinte teljes egészében a konvencióes pénzláb darabjai, így a tájékozódáshoz elfogadhatjuk a fenti értéket, mint alapösszeget.

Mégis néhány adattal megpróbáljuk érzékeltetni a pénzek korabeli értékét. A Makó és Zombor közötti rév felszerelése 1846-ban egy 1200 forintos komp volt a tartozékaival. Az átkelés díjait a vármegye határozta meg: pl. egy gyalogos számára csomaggal vagy anélkül, vagy egy kisebb állatnak 1 krajcár, nagyobb állatnak 4 kraj-

²² Közlöny, Debrecen, 1849. február 15. 29. sz. 103.

²³ Makó, József Attila Múzeum, 1175. számon

²⁴ Makó, Városi Levéltár (a továbbiakban: MVL) Rovatos összeírás 1820. V. 101/g. 35. 1506. számon; 1821. v. 101/g. 36. 1584. számon

²⁵ MVL Rovatos összeírás 1841. V. 101/g. 56. 2193. számon.

²⁶ MVL Rovatos összeírás 1847/48. V. 101/g. 62. 2299. számon.

²⁷ MVL Makó városát érdeklő telekkönyv III. kötet 2427. számon.; 1811. február 20-tól a bankjegy-devalváció eredményeként új valuta jelent meg: osztrák érték néven. A 60 krajcáros konvencióes forint 24 krajcárra esett. 1 konvencióes forint 2 és 1/2 osztrák értékű, azaz váltó forinttal volt egyenlő. A 650 váltó forint tehát 260 konvenciósnak felelt meg. *Huszár* 52, *Nánási* 29, *Krasznai* 17.

²⁸ *Kőhegyi M.*, Mária Terézia pénzértékelési rendelete 1755-ből. NK. 1969—70. 63—72.

cár; egy igás kocsi üresen 3, félig terhelten 4, egészen 6, egy 6 igás kocsi egészen terhelten 42 krajcár. Ez utóbbi a díjszabás legmagasabb tétele volt.²⁹

Makó gazdasági életére, fokozódó fontosságára vonatkozóan is tanulságosak a rév 3 évenként kötött haszonbérleti szerződéseiben megállapított összegek. Míg 1794-ben a város 15 forintért, 1847-ben 246, 1848-ban 800, 1851-ben már 1200 forintért adja át a révjogot.³⁰

A makói „rendezett Tanács” személyzetének és tisztviselőinek évi fizetése a következő az 1849. július 22-i jegyzőkönyv szerint: polgármester 1000, főbíró 800, kapitány 750, főjegyző 1000, tanácsnok 375, sebész 300 forint.³¹

Az országos hivatalos lap közli a vidéki nemzetőrségi őrnagy fizetését és a segéd-tisztét: 91, ill. 36 ezüst forint 1848-ban.³² Ugyanitt olvashatjuk, hogy a hajógyárban az ácsok eleinte 40—48 ezüst krajcár napibért kaptak, később igyekezetük szerint 1—1 forint 20 krajcárig is eljutottak.³³

A délvidéki sóelosztás központja Szeged volt. Évszázadokon keresztül ideérkezett viziúton, a Tiszán és a Maroson az erdélyi só, majd innen szállították tovább vízen és szárazföldön. Ez a tevékenység nagyban hozzájárult a város gazdasági fellendüléséhez, iparosodásához, amely a környéken is érezte hatását. Virágzott a hajóépítés s a vele kapcsolatos iparágak. Egy hajóépítő pallér napi bére 1833-ban 42, a segédé 33, az inasé 18 krajcár volt.³⁴ A 18. században Pestre is szállítottak innen sót. A fuvarozás a szegénységnek, ha nem is nagy, de mindenesetre állandó kereseti lehetőséget jelentett. 1758-ban egy mázsá só szállításáért Szegedről Pestig 18 krajcárt fizettek.³⁵

Makó mezőgazdasági jellegű település, ahol fejlődés a belterjes gazdálkodási formák irányába indul és sokat lép előre éppen a 19. század első felében. A földnélküliek és a kevés földdel rendelkezők is hozzájutottak némi jövedelemhez a kertészkedés révén s különböző mértékben az áruterelésbe is bekapcsolódtak.³⁶ Így ír Makó krónikásainak egyike 1836-ban: „Vagynak az asszonyok között sok kofák is, u.m. kenyér-, kalás-, petsenyésütők, liszt-, gyümölcs és zöldségárulók, kik a helybeli piaztion kívül, ahol a pénzen élő Sidóságtól szép hasznot húznak, Szentmiklósrá s leginkább Mezőhegyesre hordják áruikat, s ez utóbbi helyről igen sok pénzt behordanak. Innen esett, hogy mikor az ezüstpénz ismét folyamatba kezdett jönni: az Mezőhegyes útján Makón leghamarabb elszaporodott...”³⁷

Nem vonhatunk le messzemenő következtetéseket egy-két pénzlelet kapcsán. A 18. század vége és a 19. század eleje Magyarországon a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet mozgalmas időszaka. Óhatatlan nem arra az összefüggésre gondolnunk bemutatott leletünk alapján, hogy az a többtermelés hazánkban megvalósuló sajátos formáira utal. Figyelemre méltónak kell lennie annak, hogy a pénzleletek kézzelfoghatóan, mérhetően és tényszerűen jelzik e korszak tőkeképzési lehetőségeit, meglétét.

²⁹ Tóth F., A makói rév és híd. Makó, 1977. A makói múzeum füzetek 19. 30—31. (a továbbiakban Tóth (1977)) Meg kell említeni, hogy sokszor a korabeli források sem tesznek különbséget a sokféle számolási lehetőség között, a különböző értékű fémpénz, vagy a fém- és papírpénz között. E fontos jellemzők hiánya a feldolgozásokban még nagyobb.

³⁰ Tóth (1977) 27, 31.

³¹ MVL Tanács Ülések jkv. V.101/66. 1847. X. 31. — 1849. VII. 29. 221.

³² Közlöny, Pest, 1848. július 28. 48. sz. 228.

³³ Közlöny, Pest, 1848. június 8. 1. sz. 3.

³⁴ Giday K., A szegedi só. Somogyi-könyvtári Műhely, 20. évf. 3. sz. 107.

³⁵ Köhegyi—Nagy 116.

³⁶ Tóth F., A makói hagyma történetéhez. Makó, 1969. A makói múzeum füzetek 4. 59.

³⁷ Szirbik M., Makó városának leírása. 1835—36. A makói múzeum füzetek 23. (II. kiad.) Makó, 1979. 36.

EIN MÜNZFUND AUS DER MITTE DES 19. JAHRHUNDERTS VON MAKÓ

von

Ádám Nagy

Im Juni 1970 wurde auf einem Grundstück in der Innenstadt von Makó ein Münzfund entdeckt. Nach der Sanierung alter Häuser hatte man mit der Geländebereinigung und den Vorbereitungsarbeiten zum Bau neuer Häuser begonnen. Unter dem gestampften Lehmfussboden eines alten Hauses war ein sogenannter Wasserkrug (csörgös korsó) zum Vorschein gekommen, der 1727 Silbermünzen enthielt. In dem Fund waren 10 Taler, 8 halbe und viertel Taler, 1696 Zwanzigkreuzerstücke, sowie 13 Münzen von geringerem Wert. Als letzte Jahreszahl trat das Jahr 1848 auf.

92% der Prägungen stammten aus Münzstätten des Habsburger Reiches (davon 51% aus ungarischen Münzstätten), 7,3% der Münzen waren von den verschiedensten kleineren und größeren deutschen Münzern nach Makó gelangt. (Siehe Abb.)

Stellen wir die jährliche Anzahl der Münzen des Fundes gemeinsam mit dem addierten Wert der Kreuzer graphisch dar (einer Einheit entsprechen 20 Kreuzer), ist zu erkennen, daß die Münzen kleinerer Art, dem Geld von zwei Perioden zugeordnet werden können, den Zeiten von 1754 bis 1798 und 1802 bis 1848. Vielleicht waren die Münzen auch in zwei Zeitabschnitten zusammengesparrt worden. (Abb. 2.). Die jährliche Geldzunahme beträgt im Durchschnitt 18 Münzen, d.h. ungefähr 6—10 konventionelle Forint.

Im ersten Zeitraum sind die ausländischen Münzen — von 1763 bis 1767 hauptsächlich bayrische — in der Überzahl. In der zweiten Periode, allerdings schon ab 1781, hatte das ungarische Geld die Hauptrolle. In den auffallenden Jahren 1801, 1808, 1810/11 ist ein Übergewicht des österreichischen Geldes zu bemerken.

Die Zeitgrenzen unseres Fundes, 1754 bis 1848, fallen im wesentlichen in den Zeitraum des konventionellen Geldsystems. Drei von vier Zwanzigkreuzerstückchen, die die größte Jahreszahl tragen, sind abgegriffen. Deshalb ist die Zeit, in der das Geld versteckt wurde, schwer zu bestimmen. Das aber der Besitz in die Erde gelangte, steht sicherlich mit den Ereignissen des ungarischen Freiheitskampfes 1848/49 in Verbindung, bzw. mit den darauf folgenden, schweren Jahren. In Makó kam es zwar zu keinen besonderen Kampfhandlungen, doch hatte die Stadt an den Plänkeleien mit den im Süden lebenden Serben immer Anteil gehabt.

Aus den Archiven läßt sich entnehmen, dass der einstige Hausbesitzer in ärmlichen Verhältnissen lebte und dass seit 1821 eine Witwe das Haus besaß. Damals mußten für das Haus, zu dem ein kleiner Weingarten und ein Krautacker gehörten, 1 Forint 46 Kreuzer, später 1847 nur noch 58 Kreuzer Steuer bezahlt werden.

Der Gesamtwert unseres Fundes beträgt 594 Forint und 30 Kreuzer. Mit einigen Angaben wollen wir versuchen den damaligen Zeitwert des Geldes zu verdeutlichen. Die Ausstattung der Überfahrt zwischen Makó und Zombor hatte 1846 einen Wert von 1200 Forint. Die Kosten für eine Überfahrt betragen z. B. für einen Fußgänger einen Kreuzer, für einen beladenen Wagen mit 6 Zugtieren kostete die Überfahrt 42 Kreuzer. Die Miete der Fährstelle betrug 1794 nur 15, im Jahr 1851 dagegen schon 1200 Forint.

Makó ist ein Ort der von der landwirtschaftlichen Produktion geprägt wurde und in dem die Landarmen, durch die am Anfang des 19. Jahrhunderts aufblühende Gärtnerei, auch an der Warenproduktion teilnehmen konnten. Der Münzfund zeigt, dass in jener Zeit die Kapitalbildung möglich gewesen ist und auch existierte.